

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Sive Homiliæ In Dominicas Anni, Et Festa Sanctorum

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

Fragmenta quædam in libros Sapientiales, & Psalterii versus aliquot.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72051](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72051)

finem, futurique principia: & Januarius vocatum, eo quod sit limes & janua anni. Unde imperiti homines veluti Deum colentes, diem ipsum multis spurcitijs consecraverunt. Quidam mutabant se in species monstrosas, inferarumque habitus transformabant. Aliqui in femineo gestu mutati, virilem vultum effeminabant. Nec immerito virilem fortitudinem non habent, qui in mulieris habitum transierunt. Aliqui fanaticis augurijs profanabantur, pestrepebant saltando pedibus tripudiantium plausibus. Nonnulli auguria ita observabant, ut focum de domo sua, vel aliud quodcumque beneficium cuiquam petenti minime tribuerent. Diabolicas etiam frenas & ab alijs accipiebant, & ipsi alijs tradebant. Nec non etiam mensulas plenas ad manducandum tota nocte paratas habebant, credentes quod Calendæ Januariae per totum annum praestare potuissent. Et quia his atque alijs miseris mundus universus repletus erat, statuit universalis Ecclesia jejunium publicum in isto die fieri, quatenus his calamitatibus auctor vite finem imponeret. Sed quia Domino largiente hæc a fidelibus pro nihilo habentur, licet quantumcunque similitudines quod absit, adhuc lateant in feris hominibus, omni tamen contamine prohibendæ sunt, atque pellendæ. Neque enim aliud quicquam novi in istidem calendis præsumendum est, nisi quod & in alijs Calendis mensium, excepto quod octavæ Dominicæ cum eximio culto celebrentur, ut supra præfixum est. Sed neque illud reticendum, quod cum quadam die hæc superstitiones diabolicæ Romæ agerentur, quidam sanctus Almachius, cum diceret, *Hodie octavæ diei Dominicæ sunt, cessare ab his superstitionibus idolorum, & sacrificijs pollutis, jubente Atypio urbis præfecto hæc de causa interfectus est.*

DE TRIDUANI JEJUNIIS.

TRiduani autem diebus jejunare, de exemplo sumptum est Ninivitarum, qui damnatis pristinis vitijs totos se tribus diebus jejunio ac penitentia contulerant, & operi facis Deum ad misericordiam provocaverunt.

DE DIVERSORUM DIERUM AC TEMPORUM JEJUNIIS.

PRæter hæc autem legitima tempora jejuniorum, omnis VI. feria propter passionem Domini a quibusdam jejunatur. Sed & sabbati dies à plerisque propterea quod in eo Christus jacuit in sepulchro, jejunium consecratum habetur, scilicet ne Judæis exultando præstetur, quod Christus sustulit moriendo. Die autem Dominico reficiendum semper esse, ut resurrectionem Christi, & gaudium nostrum prædicemus, præsertim cum Apostolica fides hanc regulam servet. Post pascha autem usque ad pentecosten, licet traditio Ecclesiarum abstinentia rigorem prandij relaxaverit, tamen si quis monachorum vel clericorum jejunare cupiunt, non sunt prohibendi: quia & Antonius, & Paulus & ceteri patres antiqui, etiam in his diebus in eremo leguntur abstinuisse, neque absolvisse abstinentiam, nisi tantum die Dominico. Quis enim parimoniam non laudet, jejunium non prædicet? Jejunium enim res sancta, opus cœlestis, janua regni, forma futuri, quod qui sancte agit, Deo jungitur, alienatur mundo, spiritualis efficitur. Per hoc enim prosternuntur vitia, humiliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur.

VENERALIS BEDÆ, LIBELLI DE
Officijs, Finis.

BEDÆ IN PROVERBIA SALOMONIS, ALLEGORICÆ INTERPRETATIONIS FRAGMENTA, in antiquo Codice reperia.

IN VII. CAPUT PROVERBIORUM.

Eccæ mulier occarris illi ornata meretricio, preparata ad capiendas animas, garula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta argulos insidians. J. Omnis quippe hæreticus virili sensu carens, ritè mulier appellatur: qui cum sermones politos proferre studeat, liquet, quia meretricio cultu sese extrinsecus ornat: quoniam conatur luculentia sermonis efficere id, quod non valet gratia sancti spiritus munere supplere. Quod si aliquando itis femitis quempiam resistentem invenerit, repente potius pro garulitatis consuetudine, quam virationis perspicua ipsum attentat superare. Vagus verò esse dignoscitur: quia quem spiritus erroris trahit, mentis sanæ stabilitatem nequaquam novit. Sive vagus, bene esse dicitur, quoniam omnis qui lineam veritatis declinare gessit, constat plane quia diverticula diverso tramite fugitans inquirat. Vagus, quia diversarum sectarum laqueos nescit, quibus animas simplicium irretire possit. Ille nimirum quietis impatiens esse memoratur, quia terminos Patrum transgreditur: & quæ sit vera quies, quoque modo conquiratur, ruptis habentis patientia, impatiens ipse in præceptis fertur, nescit ignorantiam circa nonnulla rerum, quæ perspicacitate humanæ mentis transcendunt: apud se quasi domi non valet stare, sed diversis affectionibus proventus, quasi pedibus per anfractus erroris graditur. Est & alia domus, de qua nefarijs actibus egreditur, Ecclesia videlicet: quanvis in ea corporali specie morari videatur. Propterea ponit insidias ijs qui forensium rerum negotia dispensant: item alijs quos latitudo vitæ carnalis allicit, disciplinam tendit: dein carens, qui frequentat angulos tenebræ vitæ, fallendis insidit. Sive per triplicem situm locorum non incongruè triperditus intellectus sacra scripturæ potest intelligi. Foris namque hæreticus insidiatur, cum simplicium corda, quos alit historia litera, eam pervertendo decipere molitur: cumque latitudinem allegorie peragrat, multotiens inde nonnulla excerpit, quæ fidei contraria esse multitudo fidelium potestatur. Ubi verò ventum est ad moralitatis species, quia diverso tramite pro diversitate mortalium compinguntur, similiter entens aliquid ibidem depravare consuecit.

IN CAPUT TRIGESIMUM PROVERBIORUM.

Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: viam aquilæ in celo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari. & viam viri in adolescentia sua. J. Aquila vocabulo quilibet spiritualis vir designatur, qui more avis præfata aciem oculorum superno soli insigere nititur. Cujus verò progressus nemo dignoscere potest, quoniam non est corporale quicquam ibi, unde possibilitas cupiam relinquatur, cujus suffragio vestigium aquilæ persequi valeat. Spiritualis quippe judicat omnia, & ipse à nemine judicatur: Dulcedo namque contemplationis sentiri potest, sed formam imitationis haudquam habet. Haud secus via colubri sibi nota est quam supra petram facere solet. Per petram soliditas cordis, per colubri verò gressum suggestio maligni spiritus figuratur. Interdum antiquus serpens cordibus electorum turpia suggerendo, vestigium sui eisdem imprimere nititur. Ceterum ipsi supra firmam petram fundati, violari nequeunt, virtus iteneris pestiferi suscipere nesciunt. Quæ res utique

nulli

nulli cognitum pervia est: quoniam quanta sit valentia hujus petrae, nemo, nisi & idem ipse fiat petra, queat inter noscere. Vel certe viam colubri supra petram se nescire profiteretur: quoniam an causa probationis seu peremptionis ejus, quem obambulat, confictus insurrexerit, omnino nescit. Quod si vel paulisper tentatori cesserit, quis quæso mortalium id scire poterit? Item haud aliter quisquam iter navis fluctum maris dirimentis, obturbibus humanis legere postquam ipsa transierit, ullo modo prævaleat. Quæ est ergo navis ista, nisi prædicator aliquis, cujus vehiculo ad portum æternæ quietis perstreperantibus undique procellis tumefcentis pelagi transferimur? Ille nimirum fecunditas maris scientis perambulat, dum fluctus humanorum cordium remigio prædicationis dissecat. Quis ergo discernere queat, quantum iste navigans in medio mari proficiat, ut exinde vestigia decursa prædicationis resculpere fatagat? Cernis nempe tumentes fluctus illum secantem, sentis item suspensis velis Spiritus sancti favore aspirante prosperum iter ad mentes audientium eundem illum prosequentem: sed quanta sit efficacia in utroque, metiri nequis. Sive navis fluctivagam mentem cujuslibet hominis prænotat: cujus quidem viam, intentionem scilicet, qua promovetur ad utramlibet partem, prorsus ignoras. Vides nempe prospero cursu versificantem, an certe naufragium inter procellas passurus sit, an tranquillitatis portui possit applicare, ignarus existis. Sicut enim sequacibus æstibus ponti id, quod parte navis anteriore secum fuerat, obruitur: ita gressus humanæ vitæ lineam intentionis, cujus impulsu anima vedatur, delere prohibetur. Quartum sequitur, quod penitus sese dicit ignorare. Quis enim certam metam lubricæ ætatis considerare valeret: quæ quasi flabra ventorum aliorum deflectitur? Ineuntem autem, cujus levitas quàm pluribus nota est, prætereamus: altera verò quàm sit nociva, quamque peremptoria, quia paucis divulgatur, admodum præcavendum esse Salomon hortatur, dum ejus perplexam viam se nescire posse profiteretur. Omnis igitur hæreticus ob levitatem animi, qui circumferretur omni vento doctrinæ, non injuria adolescens nuncupatur. Censetur etiam nomine viri, eo quod ingenii virilis solertiam nactus sit. Hujus nimirum semita tot & tantis anfractibus undique premitur, quod cum eam vestigare molieris, nullum vestigium eidem impressum plerumque reperire possis. Acta Manichæi require, & maxime epistolam, qua dicitur fundamentum. Ibidem sanè viam vix cupiam vestigabilem, monstroso pede, solertia pervigili tritam invenies. Hoc quippe Salomon ignorat, ut alteri mortalium tanta subtilitas peritiæ proveniat, alteri habitudo mentis inhereat, cum uterque particeps rationis existat. Nullus inferior altero circa formam est divinæ naturæ, sine cujus lumine abdita veritatis nemo potest cernere: & tamen pleraque scripturarum secreta nonnunquam hæreticis panduntur, quæ vel religiosi viri absconduntur. Est & alius intellectus, qui competenti ratione ad personam Christi refertur. Christus dicitur aquila, ob multiformem significationem, quæ notatur in ave præfata. Sicut avis illa nidum suum, sic & ipse suam sponsam, scilicet Ecclesiam protegit. Et quemadmodum illa exterum cubile ad procreandos pullos nullatenus adit, sic & Christus extra sinum Ecclesiæ sobolem minime gignit. Propterea recenti ortu fetus suos radiis ferventis solis opponit: qui si lumine irreverberato jubar prædicti sideris haudquaquam inspexerint, protinus utpote degeneres à cæteris qui sibi patrisant, propulsi à nido segregantur. Quod bene Christo congruit, quoniam omnes quos lumen veræ cognitionis non irradiat, etiam si Ecclesiæ procreati sint, tamen à consortio electorum ejectos separat. Serpentes item avis illa remigio alarum subvecta in aerem portans devorat, & nativo calore totum virus exstringit: ita & Christus rediens ad patrem triumphato principe mortis, ineffabili virtute diviniæ malitiam serpentis antiqui destruxit. Cujus viam nescire Salomon sese professus est: quoniam quis potest dicere itus & reditus unigeniti filii Dei, qui & incorporari, & mori, & sepeliri, & inferos spoliari voluit,

& postmodum cernentibus ejusdem discipulis cæcos adit? Idem ipse petra rectè vocatur, super cujus fundamentum nostra imbecillitas solidatur. Hic siquidem coluber tortuosus, viriosa vestigia imprimere natus est: at verò ipse sicut adamus verus lubrici gressus, nec vel signum suscepit, sed omnino retundens insit, *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Passus enim fuerat gressum chelidri, cura sibi diceret, *si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Quis quæso vestigiam serpentis, item robur validissimæ petrae discutere prævaleat? Ille nimirum navis, iste nempe gubernator appellatur, prota Spiritus sancti commendatur. In ea quidem Apostoli tanquam remiges resident, in eadem & nos collocari ad patriam tendimus, securi cantum Syrenarum spernendo navigamus: crebris statibus tentationum tundimur, solummodo suscitamur, ne quando inertia resoluti corpescamus. Quomodo in alteram ripam hujus maris, tum Scyllæorum canum latratu perstreperante, tum Charybdis periculo imminente, sine naufragii detrimento transponamur? quis hominum, inquam, perferuntur præsumat? Quarto loco viam viri nemini noscibilem ponit. Quis est iste vir, nisi ille, de quo dicit Apostolus, *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi?* Quis enim æstimare potest, quanta bona generi humano, dum in terra moraretur, non modò corporibus languore multiformi profligatis subveniendi, verum quod est utilius animas eorum medendo, tanquam singularis medicus præstiterit? Quis famem tolerans corporis vel animæ venit ad eum, & incubatus rediit? Quis mole scelerum prægravatus ad eum perrexit, & sanitate carens inde recessit? Quid ergo? Nulli siquidem pervius est callis illius. Ista sunt quæ Salomon penetrare nequivit. Vidit hæc ventura in spiritu, sed altera est notio figuræ, altera verò notitia rei præfata.

IN IDEM CAPUT XXX. PRO- VERBIORUM.

Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere. Per servum, cum regnaverit: per stultum, cum satiatus fuerit cibo: per odiosam mulierem, cum in matrimonium fuerit assumpta: & per ancillam, cum heres fuerit domina sua. Interdum terra, corjvidelicet terrenis desideris illectum movetur, cum ad assensum peccandi inflectitur. Quæ sit autem causa motionis hujus, innuit dicens, *Per servum cum regnaverit.* Regale sceptrum servus administrat, cum mercenarius quispiam pastorem cathedram usurpat: istum nempe sese moventem amissa stabilitate qua fundatur terra, fructifera in seculum seculi terra, quam debet excolere, utpote mobilis, sequitur. Quid enim si mobilis mobilem imitatur? Fugiens præteritum sequitur. *Fugit enim, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus.* In primis motus movet subiectos, vel exemplo nefariæ vitæ, ut suæ motioni inhereant. Præterea movetur terra, vel ad profluvium patranda sceleris, vel ad enumerationem fidei: stulto agente in regno quippe, satiatus est cibo. Quid est cibus fidelis populi, nisi panis vivus sacri eloquii? hinc etenim David dicit, *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me.* Porro hanc stultitiam, videlicet hæreticus quilibet frequentans, & panes quos ibi positos cernit corrodens (desunt enim sibi vires humilitatis, quæ parvulis & magnis eos frangit) tanquam satiatus recedit, & alios panes cudere molitur. Inde est illud, *Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus: quoniam in similitudinem arioli & conjectoris æstimat, quod ignorat. Comede, bibe, dicit tibi, & mens ejus non est tecum. Cibos quos comedas, evomes, & perdes pulchros sermones tuos.* Ista prorsus hæreticorum moribus conveniunt, nisi favcat illis, nullus est qui ambigat. Quod enim errant arioli, seu conjectores, pro more responsa dare consueverunt: conantes astruere, seu illa falsa esse unde quaeritur, seu conjecturam potius quàm formam veritatis super his unde agitur, debere æstimare. Horum quippe cibos si comedas, prius necesse est vomas panes Dominicæ

mensa: quoniam nisi mens tua panem fidei rejecerit, liquet te non posse suscipere panes erroris. Isti sunt pulchri sermones, panes videlicet Dominici, quos statim perditurus es, ubi degluties cibos hujusmodi. *Qua enim participatio Christi cum Belial? Quae est ista mulier odiosa, quae matrimonii lege viro jungitur, nisi anima actus effectos habens, quae nomine fragilis sexus ritè figuratur? Viro autem cui nubit, principale mentis congrua ratione notatur. Unde Dominus Samaritanæ mulieri loquens inquit, *Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir. Nec tamen illi cui illa jungitur, sed sapientibus, qui carnalem vitam detestantur, odiosa esse dignoscitur. Cumque illa voluptariam vitam appetens rationem subjicit, suisque venocinis leuituram, compellit, quasi fecus matrimonii cum viro desideratissimo inuit. Hac itaque regnante motus terra solet fieri, quoniam acies mentis, quae velut ager Dominicus sementem divini verbi suscipere ac coalescere parata est, si hujusmodi mulieri servanda committitur, protinus deserto proposito spurcissimos amplexus illius nefandæ imitatur. Quartum verò sequitur, quod terra ferre non valet, ancillam videlicet hæreditario jure succedere Dominae suæ. Quae est ergo hæc ancilla, nisi caro humana, quae lege naturæ præceptis animæ consuescit obtemperare? Interdum fit hæc Domina, cum turpes actus delectationum, quas mulier jam dicta fovet, in actus carnis transferuntur. Jam illa domina vivens in deliciis, mortua est, & ad ancillam hæreditas transit, complens omnia facinora, quae illa disponit. Quod si huic ancillæ pastoralem curam tractandam commiseris, quanta calamitas regno cui præficitur, inde contigerit, quis mortalium quæso tolerare poterit? Istæ sunt nimirum pestes monstrosæ, quarum principatu terra cordis humani movetur, & opus instabile transfertur. Isti sunt sanè, qui nesciunt in urbem ire, quique cæteris anhalo peccatore illuc tendentibus concludunt.**

IN IDEM CAPUT.

Tria sunt quae bene graduntur, & quartum quod incedit feliciter: leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum: gallus succinctus lumbos suos, & aries: nec est Rex qui resistat ei. Ipse quippe hoc loco leo ponitur, de quo scriptum est, *Viciis leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia quod in illo infirmum est Dei, fortius est hominibus: quia ad nullius pavet occursum. Dicit enim, Venit enim princeps hujus mundi, & in me non habet quicquam. Gallus succinctus lumbos, id est, prædicatores sancti inter hujus noctis tenebras, verum mane nuntiantes. Qui succincti lumbos sunt, quia à membris suis luxuriæ fluxa restringunt. In lumbis verò luxuria est. Unde & eis à Domino dicitur, *Sine lumbis vestri præcincti. Et aries, nec est Rex qui resistat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum, de quibus scriptum est, *Afferite Domino filios arietum? Qui per exempla sua gradientem populum, quasi subsequenter ovium gregem trahunt. Quibus spiritualiter recteque viventibus nullus Rex sufficit omnino resistere: quia quilibet persecutor obviam, intentionem eorum præpedire non valet. Sciunt enim, ad eum quem desiderant, & anxie currere, & moriendo pervenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prædicatores Apostoli, & tunc demum, spirituales patres Ecclesiarum præpositi, videlicet duces gregum, quia duces sequentium populorum. Sed hæc adhuc melius affirmamus, si ejusdem loci etiam reliqua exponendo subjicimus. Nam quia post hæc Antichristus apparebit, hoc illic apparebit, hoc illic quartum subdidit dicens, *Et qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime. Si intellexisset, ori imposuisset manum. Ipse quippe in sublime elevabitur, cum Deum se esse mentietur. Sed elevatus in sublime stultus apparebit, quia in ipsa elatione sua per adventum veri judicis deficiet. Quod si intellexisset ori imposuisset manum: id est, si supplicium suum cum superbia exorsus est, praviuisset, bene aliquando****

conditus, in tanta jactatione superbia non fuisset elevatus: de quo nequaquam moveat, quod superius dictum est. *Quartum quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene dixit, & quartum feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene; neque in hac vita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus & aries bene incedunt, sed non feliciter: quia persecutionum bella patiuntur. Quartum verò feliciter, & non bene incedit: quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed juxta breve tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperatur: sicut de eo sub Antiochi specie per Danielem dicitur, *Robur datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata, & profertur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Quod Salomon ait, *Incedit feliciter: hoc Daniel dicit, *Prosperabitur.****

IN CAPUT XXXI. PRO-
VERBIORUM.

Noli regibus d. Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas: ne forte bibant, & obliviscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis. Lamuel, in quo Deus, in nostra lingua resonat: mater vero ejus, quæ memoratur eum hujusmodi visione erudisse, sapientia est divina. Hortatur itaque filium suum, in quo Deus per septiformem spiritum habitabat, ne vinum regibus bibendum potingat. Qui sint autem hi reges, quibus potus vini penitus aufertur, pater ejusdem nobis declaravit inquit: *Et nunc reges intelligite, erudimini qui judicatis terram. Etenim argueretur dedisse vinum regibus, per quod mentes potentium alienantur, si non offenderet, quàm graviter præpediat blandiens sollicitudo seculi hujus animos eorum, qui sese terrenis negotiis implicuere. Is itaque qui reticet monita salutis, si quando æger, qui poterat sanari, mortem proinde incurrit, pro certo ictus necis intulisse fertur. Nullum inquit secretum, ubi regnat ebrietas. Licet de corporeo vino possit intelligi, nullus enim ebrius juris est sui, & ideo utpote vas fictile cuncta diffundit: tamen est aliud vinum, quod nullum comitatur secretum. Quid igitur hoc in loco figuratur per secretum, nisi sapientia quodlibet mylticum, quod constat amatoribus mundi hujus non esse pervium? In nullo igitur secretum sapientiæ reperitur, in quo regnum ebrietatis esse probatur. Si vis ergo rimari arcana sapientiæ, inolens regnum ebrietatis fac tibi longius abesse. Quanta verò calamitas ex hac potione prodeat, oblivio iudicaria & mutatio: causa super filios pauperis exerta proclamatur: tanto siquidem viget memoria prælatorum regum in discretione iudiciorum, quanto constat eam esse longius remotam ab actu mundanarum sollicitudinum. Eo igitur sobrii sunt, quocirca labentis seculi blandimenta languescunt. Quis est iste pauper filiorum, cujus causam ii qui calice Babylonio ebriati sunt pervertunt, nisi ille qui cum dives esset, pro nobis pauper factus est? Causa namque in iudicio pervertitur, cum per iudicem iniquitatis innocens punitur, & reus ultione dignus impunitate donatur. Quod autem particulam dubitativam ponit, dicens, *Ne forte bibant: ut opinor facultatem liberi arbitrii pronam esse ad utrumlibet, innotescere voluit, & maxime vergibilem in deteriorem partem, si vinculo amoris, sive timoris retenta non fuerit, latenter innuit. Sive per Lamuelem, qui in quo Deus, ut jam diximus, interpretatur, ratio humana, quæ ad imaginem Dei facta est, competenter designatur. Mater verò ejus, gratia Dei scilicet, interminat sibi, ne potum perniciosum regibus, hoc est sensibus interioribus hominis propinet: qui quamdiu rationi parent, tamdiu vero regis vocabulo ritè censentur, quia actus hominis exterioris per eos regali censura comitante disponuntur. Illi nimirum si quando haustum fugitivæ felicitatis introrsus traxerint, repente disciplinæ memoriæ expertes, quid vitandum, quidve sit faciendum, suborta caligine fedæ dilectionis, hard ditterminant. Dein causam filiorum pauperis mutant, cum operum spiritus, qui in consideratione sua debet esse pauper, futuram re compensationem in carnalem affectura transmutant.**

Causa

Causa quippe nostri laboris, amor est fervens immarcescibilis quietis. Hujuscemodi Salomon vinum abhorrens, carnem suam spiritu servire compellit, ut libero gressu moveret animum ad praeceptoria verba sapientia haurienda, ut adderetur capiti suo gratia, & torques collo suo.

IN CAPUT XXVI. PROVERB.

Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem. Is qui secularibus literis eruditus est, noverit secundum errorem gentilium, Mercurium esse Deum eorum, qui mercibus mutandis instare consueverunt: & quia institores plurimum opibus congregandis, unde fomes avaritiae pullulat, omnes ferme invigilant, convenienter per vocabulum primatis, nomen ejus qui sibi famulatur, designari videtur. Itaque per nomen Mercurii, quavis avarus exprimitur. Quid sit igitur mittere lapidem in acervum illius, considerandum est. Fuit consuetudo apud antiquos, ut si quempiam in sua affinitate avarum reperissent, repente ad regiam viam currebant; & unusquisque eorum lapidem gestans, acervum inde ob deditur avari congregaret. Postmodum omnis iter agens, cum à longe acervum lapideum cerneret, patrio more lapidem fumens in acervum proiebat. Sicut ergo insipientes reputantur isti, qui magis dabant operam in collectione lapidum, quam in avari morbo sanando: sic proculdubio expertes intellectus perhibentur, qui numerum imprudentium, qui recte lapides vocitantur, quando sibi honorem augmentare conantur. Forsitan si conventus populi super eos qui cathedra pastoralis fatuos, imò lapideos homines sublimant: una quoque super illos, qui in iustis promoventur, acervum testimoniorum divinum congererent, ab importunitate tanta pesilientis aliquantisper torpescerent. Quid enim? Putantem quem sapientia non promovit, posse aliis prodesse, cum normam disciplinae penitus nescierit, nec patriam, ad cuius gaudia plebs sibi subiecta invitat, noverit? Minime inquit.

IN CAPUT XVIII. SAPIENTIAE.

Quoniam quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus Domine exiens de caelo à regalibus sedibus durus debellator in mediam exterminii terram profiliit: gladius acutus, insinulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad caelum attingebat stans in terra. Alia translatio habet, Medium silentium, significans idem quod & quietum: etenim nocte media quietius silentium est circa nationem Dei, ubi deest auditor, licet adit, qui de Deo loqui noverit. unde David ait, *Obmutui & humiliatus sum, & siliui à bonis, & dolor meus renovatus est. Silet vir Dei cum maximo dolore: silent aliter improbi, contempta sui creatoris maiestate. Cor nimirum unius angore proteritur, mens autem alterius inepta latitiae resolvitur. Aliud silentium de Deo sequitur, cum adest auditor, sed deest predicator. unde per Jeremiam dicitur, *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Haec quotidie videmus contingere, quoniam nequitia humanae vitae adeo praevaluit, quod & in praetatis & in subditis huiusmodi miseriam regnare nullus ambigit. Medium item silentium in corde humano profundissimè fit, cum desunt qui auditor vel aurium predicatoribus applicare velint, nec adsunt doctores qui pandant verbum Dei. hinc etenim per Davidem dicitur, *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Nam cum unigenitus Dei filius nostram humanitatem assumpsit, error iste mentes mortalium non occuparat. Hoc utique silentium non omnes, sed omnia tenebant: quoniam creatura praeter hominem, etiam universa suum officium sua specie laudat. Caterum nullus ferme tunc temporis circa pulchritudinem mundanae molis laudem creatoris considerare noverat. Ac per hoc non solum homo, verum cetera creatura medium silentium colebant. Homo contemnens uti ratione, inferior***

autem factura, quia nemo sciebat ejus ordinem decentissimum plasmatori cunctorum referre, itaque nox in suo cursu medium iter habebat. Quid per noctis vocabulum aliud, quam ignorantia Dei: quid verò per cursum, nisi perseverantia ejusdem cecitatis figuratur? Nox siquidem medium iter spoliato cursu peragit, cum nusquam recedens à pravitate proposito desectit. Medium item iter fuerat, quoniam in commune omnium error praefatus currebat. Tunc omnipotens de caelo à regalibus sedibus profiliit, utpote durus debellator. Per regales quidem sedes angelicae virtutes, in quibus Dominus sedet, exprimuntur. Quod autem dicit eum profiliisse, inopinatum adventum ejus designavit. Ipse revera durus debellator apparuit, quia fortem armatum, qui suum atrium custodiebat in pace, comprehendit, ligavit, spolia sibi diripuit, antiqui juris impotem reddidit, infernum spoliavit, victor unde venerat, rediit. In mediam terram exterminii saliens venit. Quid erat aliud genus humanum, nisi terra extra metam iustitiae translata? Ad hanc revocandam intra limitem pietatis sermo patris descendit, ut ipseniet illam recoleret, fereret fruges, parturientem custodiret: vel terram exterminii Judaicum populum, quem aper de sylva exterminavit, congruenter appellavit. *In medio eorum factus est homo ex semine David secundum carnem, proficiens apparuit.* Sive mediam terram exterminii adit, cum cor humanum, quod pluribus de causis medium nuncupatur, dignum esse divina exterminatione comprobavit. Sic enim improbi nonnunquam ad viam iustitiae revertuntur, cum eis prius exterminium emittere damnationis manifesta ratione demonstratur, quoniam vinculo dilectionis supernae retineri nequeunt, vel timore gehennali perterriti, ad cultum sui creatoris revocandi sunt. Statim cum terram Dominus adit, subsequitur exterminium vitiorum non possunt tenebrae pati lucem: videt homo tibi jacuit, cernit funes peccatorum, unde tractus extorris factus est. Saliat & ipse in terram nostram extra terminum potenti virtute, pellat hostilem cuneum, qui conatur antiquo more possidere denuò nostri pectoris domicilium. Iste sermo gladius est acutus, pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, discerens cogitationum. Quid plura? Nulla creatura impenetrabilis est ante aciem illius. Iste est quidem, cujus icu filius à patre, mater à filia: & quod est difficultius, à voluntariis suis homo separatur. Portat namque Dei filius insinulatum patris imperium, quoniam quaecumque habet ipse, habet & filius ejus. Quid est insinulatum imperium portare, nisi iustionem sine simulatione aequali iure hominibus praedicare? Ipse est enim nuncius patris voluntatis, ipse fert imperium illius: ipse percutit, vulnerat & medetur: provehit, coronat, glorificat. *Quippe pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificavit patrem. Qui enim derogat uni, similiter derogat & alteri. Ipsa namque veritas dicit, Philippe qui vidit me, videt & patrem. Hic verò patris imperium portavit, cui usque ad mortem obediens exiit: Pater, inquit, si possibile est, transeat à me calix iste: verum amen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Portemus & nos imperium illius, mortificantes nosmetipsos cum vitiis & concupiscentiis: subjiciamus praeceptis illius torosam cervicem, suscipiamus jugum ejus suave, per quod omnia grava nobis levissima esse probantur. Illud est signum, quia amici illius vocamur, cum ejus mandatis paremus. Ipse enim dicit, Vos amici mei estis, si feceritis quae ego precipio vobis: & stans, inquit, Replevit omnia morte. Cum filius Dei carnem nostram induit, quasi surgens à lecto legis, in qua diu latuerat, inter homines apparuit. Omnia denique replevit morte, dicens una omnibus, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Replevit omnia morte: cum non solum actu, verum cogitatione, regnum caelorum amitti posse, stans extra contagionem totius maculae, ut pote virgo natus de virgine, mundus de munda asseruit. Ait enim, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mactatus est eam in corde suo. Quis igitur est liber mortis imperio? Illud nempe priusquam iterisset, nullus ferme noverat, teste Apostolo, qui ait, Sed peccatum non cognovi, nisi*

per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret. *Non concupisces.* Sive Dominus stetit, cum principe mortis triumphato, à mortuis resurrexit. Quamdiu enim passiones carnis humane sustinuit, tamdiu quasi nobiscum jacuit, sicut particeps nostræ corruptionis; verum ubi resurrexerat, dictum est de eo, *Secutus Iesus in litore, non tamen cognoverunt discipuli, quia Iesus est.* Postmodum missis discipulis ad prædicandum Evangelium omni creaturæ, repleta sunt omnia morte, dum & anima originali transgressione astricta esse demonstratur, & carnis illecebris exterior homo submersus esse convincitur: quippe omnes peccaverunt, & egent gloria Dei. *Et usque ad cælum, inquit, attingebat, stans in terra.* Sicut homo inter nos erat, tanquam Deus cælum regebat: cumque quod hominis est, agebat, in terra quidem stabat: cum verò quæ solius divinæ potestatis esse perhibentur, operatus est, ad verticem usque cæli pertingebat. Itaque cuncta gubernans, & in terra stetit, & cælum non deseruit. Stabat item in terra, cum corda terrena ad suam disciplinam persequendam convertere. Stabat in cælo, cum eosdem qui terrenis desideriis impliciti tenebantur, ad consortium superiorum civium posse conscendere assererat. Cælis sursum adhaerebat, cum eos quorum conversatio in cælis erat, ne laborerent, regebat. Iste est sermo plenus veritatis, qui solum continet formam Dominicæ incarnationis. Potest hoc ipsam juxta moralitatem interpretari. Primum, inquam, silentium est velle peccare, sed conceptæ malitiæ facultatem, ad votum hominis nequam nullatenus occurrere. Quæ res quidem ex superni fontis redundanti clementia videtur manare, dum effectus iniquitatis præva menti subtrahitur: ne vel, si non eam super affectu sceleroso aliquotiens poenituerit, durius puniatur. Est & aliud silentium, quod animus pravi hominis servat, dum legis utriusque sancita proponens, ex deliberatione se peccatum decernit, sed solius timore pœnæ coercetur. Medium autem est silentium, quod est gravius atque nefandius ceteris, hominem velle peccare, & ea quæ malè vult, implere posse, nec timore divini respectus, nec reverentia moralium, id quod necessarè proponitur, agendum intermittere.

IN CAPUT XXXVIII, ECCLESIASTICI.

Dum quidam sapiens laudibus pro qualitate operum architectos esseret, limitam figuli suppositit, dicens: *Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam. Qui in solitudine positus est semper propter opus suum, & immota est omnis operatio ejus. In brachio suo formavit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutem suam. Cor suum dabit, ut consummet linitionem, & vigilia mundabit fornacem.* Post hæc artifices, quorum prerogativam descriperat, comprehendens, inquit: *Sine his omnibus non edificatur civitas, & non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in Ecclesiam non transfiliunt.* Estimate dubitandum, non posse civitatem constructi sine opere figuli? Quis vel demens, inquis, hoc arbitratur? Quo sit, ut gratia hujus artificis uti ceterorum, unde in eodem loco tractat, mystico sensu intelligenda sit, Figulus igitur ad opus suum sedet, cum quilibet doctor Ecclesiæ mentes terrenis negotiis incumbentes conformare molitur, ut fiant vasa Dei non in contumeliam, sed in honorem assignanda. Rotam pedibus suis convertit, cum manifestis operibus corda subditorum suæ voluntati connectit. Quid enim humani cordis volubilitas, nisi rota circumacta? Hanc nimirum nullo modo aptius citiusve, quam per exemplum religiosæ vitæ ad sui nutum potest volvere, ut mens terrena paulatim effligata, & facibus superni amoris ad purum excocta, in vas electionis progrediatur. Illius quippe operatio penes esse scibile, quantum fructus cordibus audientium insuderit. In brachio lutum format, cum cor terrenum per exemplum laborum suorum ad id, quod idem ipse est, invitat. Ad hæc virtus ejus ante pedes suos curvatur, cum doctrina verbi operibus ejus respondere perhibetur. Item ante pedes virtus curvatur, cum secundum robur animi opus distribuitur: sive quia status animæ

sola humilitate nititur, tantum enim quivis fortis est, ut in ea fundetur; vel ante pedes virtutem opifex præmittit, cum operibus intentio non reflexit, sive dum præfert opera virtuti, quasi ante pedes virtutem subnitit. Post hæc dat operam, vel linitionem perficit. Quid enim aliud est linitio, quam vas commutatio? etenim cum homo sit cælestis abjecta contagione primi parentis, tunc resplendet forma in eo peractæ linitionis. Postremò est ad modum sibi vigilia necessaria, ut fornacem, in qua vas coquitur, mundare prævaleat. Post peractum officium prædicationis, restat labor vigiliarum prædicatori, ut si quicquam sordium sibi inhæserit, solerti manu detergat. Quid igitur est fornax, quæ sufflatorio superio succenditur, nisi mens pastoris quæ super perditione membrorum suorum inurit? Hæc itaque mundanda est, quoniam raro invenies quempiam prædicationis officio fungentem, quem vel favoralis aura non pulsaverit, vel inclementia judicii non redarguerit, seu remissior censura non verberarit: quo fit, uti necessarè vigilandum est in prædicationis administratione. Similiter expleto negotio adhibenda est opera vestigationis, ne quid lateat admixtum, per quod offuscetur merces strenuæ operationis.

IN PSALMUM XC.

Quia diabolus membra Christi in nocte, item in die tentare non desinit, testatur Psalmista, cum dicit: *Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurfu & demone meridiano.* Juxta diversionem horarum exprimitur qualitas tentationum. Quid est scutum veritatis aliud, quam amor justitiæ? Omnis namque amator justitiæ, assertor esse veritatis probatur. Porro justitiam amplectendo, veritatem conatur tueri. A quinque, percito nimirum astutu animæ infra scripto, mens fidelis eruitur, si scuto veritatis præmunitur. In primis à timore nocturno liber evadit. Timor quippe nocturnus præfens est vita, cuius caligine tendentes ad patriam, circumdamur: interim iter agentes sine intermissione bellum clandestinum atque forense, quod hostis antiquus administrat, toleramus. Veruntamen quam parte ictus diriguntur contra nos, velut cæca caligine noctis circumsepti, nequaquam discernere sapientulè ad purum possumus. Qui si quando sagitta arcu dolositatis emissa, te ipsum appetierit; quia summi regis præceptis te militaturum mansipisti, extunc scutum ejus arripisti: exple promissum, caveto mentiri, ne sis quæso retrograda. Sic certè casto vulnere perspicies sagittam malignitatis à teipso declinantem. Quid igitur per sagittam, nisi iniquitas incurans improvisè? quid verò diei nomine, nisi discretio figuratur? Volat igitur sagitta per diem, cum remoto discretionis nubilo, percipit qui tentatur, id esse proculdubio peccatum quod virtutes animi molitur expugnare. Hostis, nonnunquam cum homine negotium tractare videtur, cum consueque sibi delectationem patranda sceleris ingerat, quòd etiam respuendi, vel agendi, quòd ille persuadet, pendulus permaneat. Hic sanè nomen negotii sonare videtur. Negotium enim, quasi negans orium dicitur. Omnis itaque qui diabolicam impugnationem perpetuit, ad utrumlibet vacillans efficiam negotii fortitur. Nulla namque sibi requies conceditur, donec optio perseverantæ, seu ruinæ terminetur: cumque circa hæc inefficax plerumque reperitur, utpote victus rotas vires suas adversus agonorhetam hujusmodi exerit: sed eum quem nutantem, quasi negotium tractantem inspicit, impetu statim validissimo percutit, & ad delectationis barathrum, quibus potest viribus pertrahit. Quæ res quidem per vocabulum incurfus exprimitur. Quid plura? Sequitur vehemens furor demonii meridiani, quod sibi consensum fedæ delectationis alliecit: quoniam sicut sol cum centrum plagæ meridianæ ascenderit, quòd altius surgat, non habet: ita verò malignus spiritus, postquam animam sibi consciendo illexerit, locum superiorem quo possit irepere, haudquamquam invenit.

IN CAP. VIII. SAPIENTIAE.

Sapientia attingit à finē usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Qui sunt isti fines, & quod medium utrorumque, quos ista comprehendit? Novimus quippe scriptura narrante, quod fabrica mundi senario numero in species proprias distributa, sapientia summa ab omni opere quod pararat, septima die requievit. Hic est primus finis, consummatio scilicet rerum caducarum, quem sequitur alter, cum fiet novum caelum, & terra nova. Itaque ab illo, in quo cuncta quae sub rota solis volvuntur, consummata esse memorantur, usque ad illum finem, in quo transitura sunt. Sapientia quidem, de qua agitur, attingit fortiter, cum unaquaeque res uti condita est, praefixam metam naturae, per quam subsistit, non transgreditur, & compos sui juris, non est appetens alieni, servans pulchritudinem ordinis pulcherrimi. Hic eadem suaviter disponit, quia singulis formis rerum legem suavissimam tranquillitatis contulit: quippe suavis & ipse, nihil asperum, nihil insuave condere potuit: ipsa est alta profunditas, quam nemo intueri vel penetrare potis est.

In humana anima triplex vis naturae vigere dignoscitur. Est enim rationalis, concupiscibilis, irascibilis. In discernendo qui sit bonum malumve, adminiculo rationis utitur. Quia verò appetit naturae jure distante, id quo nihil est melius, concupiscentiam ex rationis fonte manantem, nulli dubium est ipsam possidere. Inde est illud, Quasi modo geniti infantes rationabile lac concupiscite. Primò verò, quia contra reatum indignatur, motum irae salutiferam naturaliter habere perhibetur. Unde David peccantibus dicit, *Irascimini, & nolite peccare.* Ac si diceret, Quia contemnentis rationem, concupiscentiam salubrem, iram, excessus illicitos punientem spreveritis: irascimini vobismetipsis, expellentes ab antro cordis irascendo, quod ingessistis male delectando. Deinceps cavere ne eandem ruinam incurritis, attendentes illud quod Dominus in Evangelio cuidam inquit, *Vade, & amplius noli peccare.* Postremò quae sunt duo, quae tribus praefatis resistunt, diligenter vestigemus. Constat proculdubio, quia concupiscentia carnis concupiscentiae spirituali renititur: ira verò carnalis justitiae repugnans, alteri irae quae comes est justitiae individua, è converso reluctatur. Qui bene domum unam inhabitare dicuntur, quoniam hujusmodi altercatio intestina intra domicilium interioris hominis agitur: & quod Lucas Evangelista quinario numero divisit, hic utique Paulus Apostolus binario comprehendit, ubi dicit: *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.*

IN VIII. CAP. PROVERB.

Nec dum erant abyssi, & ego concepta eram: nondum fontes aquarum eruperant, nec dum montes gravi mole consistarent. Nomine abyssi abdita mysteria prophetico ore prolata: corda verò sanctorum, unde multifidi rivuli derivantur, ad adequandum gregem sibi commissum, per fontes

competenter exprimuntur. Isti verò montes, quid sunt nisi caetera martyrum, quos amor sancti spiritus à Deo preponderat, quod nec minas, nec seculi blandimenta, neque tormentorum acerbitas exquisita, nec etiam incensa laminae ferri intima viscerum rimantis exuperant, inde David, *in populo gravi laudabo te.*

DE SALOMONE JUDICIUM.

Salomon, vir tanta sapientiae, nunquidnam credibile est, illum in simulachrorum cultu aliquid utilitatis credidisse non. Sed mulierum amori ad hoc malum trahenti resistere non valuit, faciens quod sciebat non esse faciendum, ne suas, quibus deperibat, delicias contritteret.

Quamvis peccasset Salomon, tamen egit poenitentiam, scribens Proverbia, in quibus ait, *Novissime ego egi poenitentiam, & respexi ubi eligerem disciplinam.*

Salomon ille mirabilis, qui meruit assiduae sapientiae Dei copulari, in alienigenarum mulierum incurrit amplexus: & in vinculo libidinis illaqueatus, sacrilegij errore se polluit, cum Chamos idolo Moabitarum simulachrum fabricavit. Sed quia postea per prophetam culpam agnovit, nunquid medicinae caelestis extorris fuit? An forsitan nunquam eum in canone lego poenituisse, neque veniam consecutum fuisse? Audi poenitentiam ejus, quae non scribitur publicis legibus. Fortasse ideo acceptabile aliquid dicam, quia non ad faciem populi, sed in secreto conscientiae Deo teste poenituit. Veniam autem ex hoc consecutus est, quia cum solutus esset à corpore, sepultum eum inter corpora regum, qui Deo placuerunt, scriptura commemorat: quod tamen alibi peccatoribus regibus abnegatum fuisse cognoscimus, qui usque ad mortem in proposita perveritate manserunt: & ideo quia inter justos reges sepeliri meruit, alienus à venia non fuit, veniam autem ipsam sine poenitentia non potuit promereri.

Ajunt libri Hebraeorum, Salomonem quinque tradum fuisse per plateas Hierusalem, causa poenitentiae. Item ajunt eum venisse in templum, quod ipse edificaverat, cum quinque virgis, de quibus quatuor legis peritis, ut verberaretur ab illis: qui communi dixerunt consilio, quod in Christum Domini manum non mitterent: unde frustratus ab illis, à se depositus est à regno.

Quoniam, inquit, elephantos vides tibi subditos, & leones esse subiectos, cognosce teipsum o homo. Quod non ut ferunt Apollinis Pythij, sed Salomonis sancti est, qui ait: *Nisi scias te formosa in mulieribus.*

Nec mirabimur in parte contraria pessimos reges in typo pravicatorum praecedere principum, cum optimos reges, Davidem, & Salomonem, & Josiam, & Patriarchas ac Prophetas, in figura Domini Salvatoris praecessisse doceamus.

SEPTIMI TOMI FINIS.

